

İSMAIL AVCI**

16. Asır Şairlerinden Lutfî'nin Manzum Kırk Hadisi*

Forty Hadith Written in Verse by Lutfi, A Poet of the
16th Century

Ö Z E T

Önce Arap edebiyatında, ardından Fars ve Türk edebiyatında görülmeye başlanan kırk hadislerin dini türler içinde önemli bir yeri vardır. Hz. Muhammed'in "Ümmetim için din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni, Allah kıyamet günü fakih ve âlim olarak diriltir." hadisi bu tür eserlerin hazırlanmasında temel hareket noktası olmuştur. Türk şairleri kırk hadislerle çokça rağbet göstermişler ve 14. asırdan itibaren gerek mensur gerekse manzum ya da karışık olarak edebî yanu kuvvetli dükkate değer örnekler vermişlerdir. Nevâ'î, Fuzûlî, Nev'î, Latîfî, Hakânî, Nâbî gibi Türk edebiyatının önde gelen birçok müellifi kırk hadis tertip etmişlerdir. Kırk hadisler üzerine kitap veya makale boyutunda şimdiye kadar bazı çalışmalar yapılmış, türe ait örnekler gün yüzüne çıkarılmış ve yeni keşiflerle kırk hadis literatürü oldukça zenginleşmiştir. Bu yazıda üzerinde durulacak olan Lutfî'ye ait kırk hadis de daha önceden varlığı bilinmeyen eserlerdendir. 16. asırda yaşadığı bilinen Lutfî'nin 59 beyit ve ikişer beyitli 40 kütadan oluşan eseri, yapısı itibarıyla tam anlamıyla klasik bir eserdir. Çalışmada kırk hadislerle ilgili kısa bir girişten sonra Lutfî'nin kimliği üzerinde durulacak, ardından söz konusu kırk hadis tanıtılıp metni verilecektir.

A B S T R A C T

Forty hadith, originally found in the Arabian literature followed by the Persian and Turkish literature, has a significant place amongst the religious genres. "Those who learn by heart forty hadiths on the commandments of Islam for my community shall be resurrected by Allah on the Day of Judgement as scribes and scholars", a hadith from Prophet Muhammad, has become the starting point for writing such kind of works. Many Turkish poets have showed great enthusiasm in forty hadith and have written a number of significant and influential literary works in the forms of prose and verse or a combination of both as of the 14th century. Many prominent authors of the Turkish literature such as Nevayi, Fuzuli, Nev'i, Latifi, Hakani, and Nabi have compiled forty hadiths. Some works on forty hadith in the form of both books and articles have been written so far and some examples of the genre have been revealed and the literature of forty hadiths has been enriched by these new discoveries. Forty hadith compiled by Lutfi to be covered in this paper is also one of such works which were previously unknown. The compilation of Lutfi, who reportedly lived in the 16th century, consists of 40 stanzas and 59 couplets, and it is strictly considered to be a classic work based on its structure. In this work, a brief introduction to forty hadiths will be provided followed by providing information on Lutfi's biography and then the aforesaid forty hadiths will be introduced and the full text will be provided.

ANAHTAR KELİMELE R

Kırk hadis, şiir, kıta, Lutfî, 16. asır.

KEYWORDS

Forty hadiths, poem, stanza, Lutfi, 16th century.

* Makalenin Geliş Tarihi: 08.02.2016/ Kabul Tarihi: 01.03.2016

** Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (ismailavci@balikesir.edu.tr).

Giriş

Hadislerin bizzat edebî bir vasıflarının oluşu, zaman zaman şairler ve nasirler tarafından edebî eserlerde kısmen veya bütün olarak kullanılması ya da doğrudan hadislerden müteşekkil eserlerin vücuda getirilmesi "hadis" ve "edebiyat" kavramlarının İslam kültür coğrafyasında sıkça bir araya gelmesine sebep olmuştur.

Kırk hadislerin meydana getirilmesinde, "Ümmetim için din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni, Allah kıyamet günü fakih ve âlim olarak diriltir." (ez-Zehebî 1963: I/204) hadisi dayanak olarak gösterilmiştir. Abdülkadir Karahan ve Selahattin Yıldırım bu hadis yanında İslami kültürde kırk sayısı ile ilgili inanışlar, Hz. Muhammed'in şefaatine nail olmak, hayır dua almak, rahmetle yâd edilmek, sıkıntıları unutmak, faydasız geçen zamanı telafi etmek, dinî emirlere ve halka hizmet etmek, daha önce bu türde eser verenlere benzemek, bu geleneği devam ettirmek, dost veya talebe ricasını yerine getirmek, hadis ilminde veya edebiyatta bilgili olduğunu göstermek, ulema sınıfında itibarlı görünmek, bazı konuları açıklamak, ders olarak okutulacak bir eser bırakmak, maddi sebepler, büyüklere hoş görünmek gibi başka sebeplerden de söz ederler (Karahan 1991: 5-18; Yıldırım 2000: 20-31).

Kırk hadisler temel itibarıyla manzum veya mensur olarak kaleme alınmışlar, zaman zaman da manzum-mensur karışık olarak tertip edilmişlerdir. Bu tür eserlerden bir kısmı sadece hadis metinlerini ihtiva ederken bir kısmında ise hadisler kısa ya da uzunca izah edilmiş; ayet, hadis ve çeşitli hikâyelerle desteklenmiştir. Seçme yapılırken hadislerin kısa olması, kutsi hadisler arasında yer alması, sahih olup olmaması, ezberlenme kolaylığı, noktasız harflerden meydana gelmesi, isnatlı olup olmaması, peygamberin hutbelerinde yer alıp almaması vs. gibi vasıflarına bakılmıştır. Konu bakımından birçok farklı konuda olabilmekle birlikte Kur'an'ın faziletleri, İslamın şartları, Hz. Muhammed'in âl ve ashabı, tasavvuf ve tarikat, uhrevi hayat düşüncesi, ilim ve âlim, siyaset ve hukuk, cihat, toplumsal ve ahlaki hayat, bir kavim, bir bölge veya bir şehrin fazileti, tıp, mizah ve mutayebe, hüsn-i hat vs. konular ön plana çıkmış veya karışık olarak bir araya getirilmişlerdir (Karahan 1991: 20-39).

Manzum olarak kaleme alınan kırk hadislerde daha çok kıta ve mesnevi nazım şekli tercih edilmiş, nadiren de kaside nazım şekli kullanılmıştır. Kıtalar hâlinde tercümesi yapılan en meşhur eser Molla Câmî'nin (öl. 898/1492) eseridir. Mesnevi tarzında yazılanların başında ise Hakanî Mehmed Bey (öl. 1015/1606-7) ile Hazîni'nin (16. asır) eseri gelir. Farsça ve Türkçe manzum eserlerde en çok aruzun *fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün, fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ve *müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün* vezinleri kullanılmıştır. Bu tür eserlere, Hakanî'nin *Miftâhü'l-Fütûhât*'ı ve Okçuza'de Mehmed Şâhî'nin (öl. 1039/1630) *Ahsenü'l-Hadîs*'i gibi bazen belli bir isim verildiği olur ancak çoğunlukla eserlerin mütercim ve tür adıyla birlikte anıldıkları görülür. Literatürde bazen kırk hadis olarak geçen eserlerde kırktan fazla hadisin olduğu da görülür. Ancak 40 rakamı bu tür eserler için bir alem olmuştur. Kırk hadisler ilk zamanlarda daha ziyade öğretime yönelik olarak hazırlanmış, didaktik bir amaçla tertip edilmişlerdir. Ancak zaman içinde bu tür metinler âlim ve şairlerin elinde kuvvetli bir edebî neşveye bürünmüştür (Karahan 2002: 470-3; Avcı 2007: 6-8).

Kırk hadis türü eserlerin kaynağı Arap edebiyatıdır. Miladi 8. asırda Abdullah b. Mübârek (öl. 181/797) ilk "erbaûn hadis" örneğini vermiş, 13. asırda Nevevî'nin (öl. 676/1277) topladığı kırk hadis bu sahadaki en meşhur eserlerden biri olmuştur. Nevevî'nin erbaini Süleyman Fâzıl (öl. 1134/1722), Bursalı İsmail Hakkı (öl. 1137/1725) ve Müfid (öl. 1217/1802) gibi müelliflerce Türkçeye çevrilmiştir. Arapça kırk hadislerin hemen hepsinin mensur olarak kaleme alındığı görülür. Türün Fars edebiyatındaki ilk örnekleri 12-13. asırlara aittir. Farâvî'nin 500 (1107) yılında tercüme ettiği eser "çihl hadis"lerin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Fars edebiyatında Molla Câmî'nin manzum olarak kıtalar hâlinde tercüme ettiği eseri hem Fars hem de Türk sanatkârlar üzerinde oldukça etkili olmuş, eserin Türkçeye birçok tercümesi yapılmıştır. Farsça çihl hadislerin çoğunluğu ya manzumdur ya da manzum-mensur karışık olarak kaleme alınmıştır. Bu sahadaki eserlerin iki önemli özelliği göze çarpar. Bunlardan biri ilk ürünlerden itibaren söz konusu metinlerin dinî özellikleri yanında kuvvetli bir edebî vasıflarının oluşudur. İkinci husus ise Şii müelliflerce yazılan eserlerde konunun daha ziyade Hz. Ali'nin fazileti ve imameti hakkındaki hadislerden müteşekkil olmasıdır (Kandemir 2002: 467-70; Karahan 2002: 470-3).

Kırk hadis türü eserler Türk edebiyatında oldukça rağbet görmüş, bu gelenek özellikle nazım vadisinde 14. asırdan 18. asra dikkate değer örneklerle varlığını sürdürmüş, sonraları daha çok didaktik yanı öne çıkmış eserlerle günümüze kadar devam etmiştir. Bu konuda yazılan ilk eser Mahmud b. Ali'nin (öl. 761/1360) *Nehcü'l-Ferâdis* adlı eseridir. Türk edebiyatında kırk hadis türüne daha ziyade şairlerin ilgi gösterdikleri görülür. Bu ilgide yukarıda da ifade edildiği üzere Molla Câmî'nin kırk hadisinin önemli bir tesiri vardır. Molla Câmî'nin manzum çihl hadisi aralarında Nevâyî (öl. 906/1501), Fuzûlî (öl. 963/1556) ve Nâbî (1124/1712) gibi isimlerin de bulunduğu 9 şair tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir (Sevgi 2000). Abdülkadir Karahan'ın 1991 yılında yayımlanan *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis* adlı eserinde verdiği bilgilere göre Türk edebiyatında kaleme alınmış musannifi belli ya da belli olmayan kırk hadislerin sayısı 120'ye yakındır (Karahan 1991: 139-42, 311-3, 368). Ancak bu sayının günümüzde çok daha fazla olduğu, yeni keşiflerle, kırk hadislerin sayısının arttığı rahatlıkla söylenebilir. Örneğin bu yazıda ele alınan Lutfî'ye ait kırk hadis yukarıdaki sayıya dâhil değildir.

1. Lutfî'nin Kimliğine Dair

Şair eserin iki yerinde mahlasını Lutfî olarak anmaktadır. Bu iki beyitten birincisi eserin mukaddime kısmında, diğeri ise hatimede yer almaktadır:

*Çün bu kav-i latîfi gûş itdüm
Lutfiyâ cûş idiüp hurûş itdüm* (b. 45)

*Lutfî-i 'âciz ü günehkâram
Ma'siyet derdi ile bî-mâram* (b. 95)

Lutfî mukaddimede bir bölümü "Yemen Fatihî" olarak meşhur olan sadrazam Sinan Paşa'nın övgüsüne ayırmıştır. Şair 26 beyitte paşayı över, onun Yemen iklimini alan kişi olduğunu söyler. Buradan hareketle onun, 926/1520?-1004/1596 tarihleri arasında yaşayan Sinan Paşa (Yavuz 2003: I/CXXXI) ile yaklaşık olarak aynı yıllarda yaşamış olması lazım gelir.

Biyografik kaynaklara bakıldığında farklı yüzyıllarda yaşamış Lutfî mahlaslı şairlerin sayısı oldukça fazladır (25 şair) ancak (Mehmed Süreyya 1996: 3/902-5; Nail Tuman 2001: II/881-8) 16. asırda yaşamış

Lutfî mahlaslı şairlerin sayısı şu anki bilgilerimize göre üçtür. Bunlar Lutfî Paşa (893/1488?-971/1563-4), Lutfî-i Acem (16. asır) ve Lutfî-i Kâdî (16. asır)'dir.

Bu şairlerden Lutfî Paşa sadrazamlık yapmış bir Osmanlı bürokratıdır. *Tevârih-i Âl-i Osmân, Âsafnâme* ve bir hadise dayanarak Osmanlı hila-fetinin meşruiyetini savunduğu bir eseri vardır. Paşa bunlardan başka genellikle fıkhi konulara dair Arapça ve Türkçe 20 civarında eser vermiştir (İpşirli 2003: 27/234-6). Lutfî Paşa'nın eserlerinin konularına bakarak eldeki manzum kırk hadisi yazmış olma ihtimalinden söz edilebilirdi. Ancak bir sadrazamın yine sadrazam olan bir başka isme böyle bir eser sunması görevleri itibarıyla mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan Sinan Paşa, Mısır beylerbeyliğine tayin edildiğinde yıl henüz 975/1567'dir ve sadrazam Lutfî Paşa bu tayinden birkaç yıl önce vefat etmiştir (Yavuz 2003: I/CXXXI).

Bu asırda yaşamış bir başka şair Lutfî-i Acem'dir. Tezkireci Ahdî'nin (öl. 1002/1593-4) çağdaşı ve bizzat gördüğü şairlerden olan Lutfî'nin Mısır ve Şam civarında bulunduğu, İstanbul'da bir süre kaldığı ve şiir vadisinde pek başarılı olamadığından İstanbul şairleri arasında alaya alındığı, bu sebeple tekrar Şam'a döndüğü Ahdî'de kayıtlıdır (Solmaz 2005: 25, 506).

Bu dönemde yaşamış son şair Lutfî-i Kâdî'dir. Mesleğinin kadılık olduğu anlaşılan Lutfî'nin 970/1562-3'te vefat eden Hızrî'nin bir şiirine naziresi vardır. Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir* adlı eserinde kayıtlı bu şiirden hareketle Fatih Köksal, Lutfî'nin 16. asır şairlerinden olması gerektiğini ifade etmiştir (Köksal 2012: 56, 970).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında eldeki manzum kırk hadisi Sinan Paşa'ya sunan şairin Lutfî-i Acem veya Lutfî-i Kâdî olma ihtimalinden söz edilebilir. Her ne kadar şairliğinin kuvvetli olmadığı söylene de bir dönem Mısır ve Şam civarında yaşamış olan Lutfî-i Acem'in eserin sahibi olduğu düşünülebilir. Ancak elde net bir bilgi olmadığından kırk hadisin bu iki şair dışında başka bir şaire ait olma ihtimali de gözden uzak tutulmamalıdır. Zira Hulûsi Yavuz, *Yemen'de Osmanlı İdâresi ve Rumûzî Târîhi (923-1012/1517-1604)* adlı eserinde Sinan Paşa'nın yanında bizzat fetihlere katılarak bunları şiire döken iki şairden söz eder. Bunlar Mustafa

Rumûzî ve Şehâbî'dir: "Serdar-ı Ekrem Koca Sinan Paşa'nın bu fetihlerini anlatan iki müellif vardır. İkisi de şâirdir ve bizzat harbe iştirâk etmişlerdir. Bunlardan biri Rumûzî'dir. (...) İkinci şâir ve müellif de Şehâbî'dir." (Yavuz 2003: I/CXLIV, dipnot). Bu bilgilerden paşanın şairleri koruyup kolladığı ve bazı şairleri yanında bulundurduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle manzum kırk hadisin paşanın yanında bulunan başka bir Lutfî'ye ait olabileceği de akla gelmektedir.

2. Manzum Kırk Hadis Tercümesi

Lutfî'nin manzum kırk hadisi Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 8851/1'de bulunmaktadır. Aynı cilt içerisinde 3 eser vardır. Manzum kırk hadis 1b-9b varakları arasında yer almaktadır. Eser harekeli nesihle her sayfada 11 satır olarak baştan sona "fe'ilâtün mef'âlün fe'ilün" vezniyle kaleme alınmıştır. Eserde 59 beyit ve ikişer beyitlik 40 kıta vardır.

Manzum kırk hadis 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm 47 beyitten müteşekkil mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış olan mukaddimedir. Şair eserine besmeleyle başlar, biri Farsça 5 beyitten oluşan ilk kısımda Allah'a hamd eder. Ardından biri Farsça 4 beyitlik bir naat kısmı gelir. Bunu yine biri Farsça 4 beyitlik Hz. Muhammed'in âl ve evladı için yazılmış bir kısım takip eder. Ardından şair Yemen Fatihî Sinan Paşa'nın övgüsüne geçer. "Der-Vasf-ı Düstûr-ı Mükerrerem Müşîr-i Mufahham Zü'l-Mecd ve'l-'Ulâ Hazret-i Sinân Paşa" başlıklı bu kısım 26 beyittir. Şair daha sonra herhangi bir başlık kullanmadan 8 beyitte eserini niçin nazmettiğini anlatır. Dediğine göre kerem sahibi Sinan Paşa bu türden yazılmış hoş eserleri beğenmektedir. Bu sebepten onun da gönlü böyle bir eser yazmak istemiştir. Şair burada kırk hadislerin yazılmasında temel dayanak olan meşhur "Ümmetim için din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni, Allah kıyamet günü fakih ve âlim olarak diriltir." hadisini verir. Bu güzel sözü işitince coşar ve "bismillah" deyip eseri yazmaya başlar:

*Hâtırum istedi o demde hemîn
Nazm idem kırk 'aded hadîs-i güzîn*

*Vârid oldı hadîs-i peygâm-ber
Virdi andan muhaddisîn haber*

*Hıfz idüp şol ki kırk hadîs-i şerîf
İtse nakl ümmet üzre anı latîf*

*Fukahâyıla haşr ide Allâh
'Ulemâdan kıla anı ol şâh*

*Ola anuñ şeff'i rûz-ı cezâ
Hâtemü'l-enbiyâ habîb-i Hudâ*

(...)

*Çün bu kavol-i latîfi gûş itdüm
Lutfiyâ cûş idüp hurûş itdüm*

*Kıldum ol dem tevekkül-i Bârî
Taleb itdüm resûlden yârî*

*İbtidâ eyleyüp be-nâm-ı İlâh
Didüm ol demde fazl-ı bi'smi'llâh (b. 40-47)*

Eserin ikinci bölümü kırk hadisin manzum olarak Türkçeye tercüme edildiği ana bölümdür. Lutfî bu bölümde her hadisi iki beyitlik kıtalar hâlinde nazmen Türkçeye çevirmiştir. Seçilen hadislerin çoğunluğu birer cümlelik kısa hadislerdir. Hadislerin Kur'an okumak, Allah korkusu, salavat getirme, adalet, ilim tahsil etme, namaz, zekât, hac, güzel söz söyleme, güzel ahlak, kibir, cömertlik, sadaka, kovuculuk, mizah, dünya sevgisi, komşuluk hakkı, başkalarının ayıplarına bakmama, sabır gibi muhtelif konularda olduğu görülür. Eserde şu hadisler yer almaktadır:

1. "Allah'la konuşmak isteyen Kur'an okusun."
2. "Kim Allah'tan korkarsa, Allah her şeyi ondan korkutur."
3. "Bana bir kere salavat getiren kimsenin günahından zerre bir şey kalmaz."
4. "Sultana sövmeyiniz, çünkü o yeryüzünde Allah'ın gölgesidir."
5. "Kıyamet gününde Allah'ın en sevdiği insanlar adaletli önderlerdir."
6. "İlim (talep etmek) her Müslüman erkek ve kadına farzdır."
7. "Beşikten mezara kadar ilim öğrenmeye çalışınız."
8. "Bilgiyle yapılan az amel aslında çoktur. Cehaletle yapılan çok amel aslında azdır."

9. "Bir zengine zenginliğinden ötürü ikram edenin dininin üçte biri gider."

10. "Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır."

11. "Zekât İslamın köprüsüdür."

12. "Sabah uykusu rızka mânidir."

13. "Temizliğe devam et ki rızkın genişlesin."

14. "Kim kendisini Beytullah'a ulaştırarak kadar azık ve bineğe sahip olduğu hâlde haccetmemişse onun Yahudi veya Hristiyan olarak ölmesi arasında fark yoktur."

15. "Selamı yaymak ve güzel söz söylemek affedilmeyi icap ettiren davranışlardır."

16. "Allah alçak gönüllüyü yüceltir, büyükleneni ise alçaltır."

17. "Güzel ahlak dinin yarısıdır."

18. "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez."

19. "Azıcık bir gıybeti bile terk etmek, bin rekât namaz kılmaktan Allah'a daha sevimlidir."

20. "Kötü ahlak, sirkenin balı bozup ifsat ettiği gibi ameli ifsat eder."

21. "Ateşin odunu yakıp yok ettiği gibi, haset iyiliklerin sevabını yok eder."

22. "Karşılığını vermeye gücü yettiği hâlde öfkesini yutan kimsenin kalbini Allah emniyet ve imanla doldurur."

23. "İki kişiyi barıştıran şehit sevabını hak eder."

24. "İyiliğe yol gösteren, onu yapan gibidir."

25. "Kim bir Müslüman kardeşinin dünyada ihtiyacını karşılar, Allah da ahirette onun yetmiş ihtiyacını karşılar."

26. "Söz vermek, borçlanmak demektir."

27. "Cömert Allah'a yakındır, ben onun arkadaşım."

28. "Sadaka Rabb'in öfkesini söndürür."

29. "Dilenen kişiyi, yarım hurma ile de olsa, boş çevirme."

30. "Babanın çocuğuna duası, peygamberin ümmetine duası gibidir."

31. "Mazlumun bedduasından kaçınun, kâfir bile olsa."

32. "Kimin dünyada iki yüzü varsa, kıyamet günü ateşten iki dili olacaktır."

33. "Kovuculuk eden cennete giremez."

34. "İnsanın rahatı dilini korumadadır."

35. "Çok mizah yapanın vakarı gider."

36. "Dünya sevgisi her çeşit hatalı davranışın başıdır."

37. "Komşusu, zararlarından emin olmayan kimse cennete giremez."

38. "Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!"

39. "Kim bir musibete sabrederse Allah ona karşılığını verir."

40. "Her bir kul, hangi hâl üzere vefat ettiyse, o hâl üzere diriltilir."

Eserde tercümesi yapılan hadislerden bazılarının diğer hadis mecmualarında da rastlanan hadislerle aynı olduğu görülmüştür. Bu ortak hadislerden tespit edilebilenler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

<i>Hadis Sırası (Lutfî)</i>	<i>Hadis Metni</i>	<i>Hadisin Yer Aldığı Diğer Manzum Kırk Hadisler</i>
3. Hadis	"Bana bir kere salavat getiren kimsenin günahından zerre bir şey kalmaz."	Azmî (Ceyhan 2008: 151) Şeyhî (Cihan 1997: 12)
6. Hadis	"İlim (talep etmek) her Müslüman erkek ve kadına farzdır."	Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 125) Nüzhet Ömer (Cihan 1991: 50)
7. Hadis	"Beşikten mezara kadar ilim öğrenmeye çalışınız."	Hanîf (Aksu 2004: 33) Sehmî (Bayak 2015: 611) Şeyhî (Cihan 1997: 12) Mevlânâ Cemâl (Sevgi 1988: 26) Gelibolulu Âlî (Aksoy 1991: 68) Seyyid Vehbî (Çolak 2015: 624)
11. Hadis	"Zekât İslamın köprüsüdür."	Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 124) Nüzhet Ömer (Cihan 1991: 44)
12. Hadis	"Sabah uykusu rızka mânidir."	Azmî (Ceyhan 2008: 148) Hanîf (Aksu 2004: 31)

		Sirâcî (Yıldız 2011: 142) Habîbullâh (Ceyhan 2015: 65) Merdümi (Sevgi 1993: 68) Nevâyî, Fuzûlî, Rihletî, Nâbî, Müfid, Münif, Seyyid İbrahim, Zühdî, Lâ-edrî (Sevgi 2000: 76-8)
13. Hadis	“Temizliğe devam et ki rızkın genişlesin.”	Azmî (Ceyhan 2008: 146) Sirâcî (Yıldız 2011: 139-40) Habîbullâh (Ceyhan 2015: 64) Nevâyî, Fuzûlî, Rihletî, Nâbî, Müfid, Münif, Seyyid İbrahim, Zühdî, Lâ-edrî (Sevgi 2000: 142-4)
15. Hadis	“Selamı yaymak ve güzel söz söylemek affedilmeyi icap ettiren davranışlardır.”	Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 127)
16. Hadis	“Allah alçak gönüllüyü yüceltir, büyüklene ise alçaltır.”	Azmî (Ceyhan 2008: 149) Fevrî (Aksoy 1997: 130) Hanîf (Aksu 2004: 32) Nüzhet Ömer (Cihan 1991: 48) Mevlânâ Cemâl (Sevgi 1988: 27)
17. Hadis	“Güzel ahlak dinin yarısıdır.”	Sehmî (Bayak 2015: 613) Seyyid Vehbî (Çolak 2015: 626)
21. Hadis	“Ateşin odunu yakıp yok ettiği gibi, haset iyiliklerin sevabını yok eder.”	Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 128)
23. Hadis	“İki kişiyi barıştıran şehit sevabını hak eder.”	Seyyid Vehbî (Çolak 2015: 630)
24. Hadis	“İyiliğe yol gösteren, onu yapan gibidir.”	Azmî (Ceyhan 2008: 146) Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 128) Muhyî (Özdemir 2016: 333) Sehmî (Bayak 2015: 612) Nüzhet Ömer (Cihan 1991: 45) Hilâlî (Gıynaş 2012: 1148) Okçuzâde Şâhî (Yıldız 2003: 133-4) Usûlî (Ceyhan 2003: 169) Yenipazarlı Vâlî (Köksal 2007: 246)
26. Hadis	“Söz vermek, borçlanmak demektir.”	Azmî (Ceyhan 2008: 151) Hanîf (Aksu 2004: 31)

		Sirâcî (Yıldız 2011: 140) Habîbullâh (Ceyhan 2015: 64) Merdümi (Sevgi 1993: 69) Nevâyî, Fuzûlî, Rihletî, Nâbî, Müfid, Münif, Seyyid İbrahim, Zühdî, Lâ-edrî (Sevgi 2000: 55-7)
27. Hadis	“Cömert Allah'a yakındır, ben onun arkadaşım.”	Hasan bin Ali (Poyraz 2014: 129) Mevlânâ Cemâl (Sevgi 1988: 26)
28. Hadis	“Sadaka Rabb'in öfkesini söndürür.”	Azmî (Ceyhan 2008: 152) Mevlânâ Cemâl (Sevgi 1988: 26)
33. Hadis	“Kovuculuk eden cennete giremez.”	Usûlî (Ceyhan 2003: 161) Yenipazarlı Vâlî (Köksal 2007: 246)
34. Hadis	“İnsanın rahatı dilini korumadadır.”	Sehmî (Bayak 2015: 613-4) Gelibolulu Âlî (Aksoy 1991: 59) Seyyid Vehbî (Çolak 2015: 627)
36. Hadis	“Dünya sevgisi her çeşit hatalı davranışın başıdır.”	Azmî (Ceyhan 2008: 149) Muhyî (Özdemir 2016: 338) Şeyhî (Cihan 1997: 13)
37. Hadis	“Komşusu, zararlarından emin olmayan kimse cennete giremez.”	Muhyî (Özdemir 2016: 335)
38. Hadis	“Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!”	Azmî (Ceyhan 2008: 150) Sirâcî (Yıldız 2011: 145) Habîbullâh (Ceyhan 2015: 67) Merdümi (Sevgi 1993: 73) Nevâyî, Fuzûlî, Rihletî, Nâbî, Müfid, Münif, Seyyid İbrahim, Zühdî, Lâ-edrî (Sevgi 2000: 103-5)

Lutfî'nin eserinde yer alan hadislerden 20'si, yani yarısı diğer şairlerin kırk hadis mecmualarında yer alan hadislerle ortaktır. Bu şekilde eserlerinde aynı hadislere yer veren tespit edebildiğimiz şair sayısı Lutfî'yi de dâhil ettiğimizde 28'dir. En fazla ortaklık Azmî (9 hadis, yzl. 976/1568) ve Manastırlı Hasan bin Ali'nin (6 hadis, yzl. 1121-2/1710) eserleriyle. Bunları 4'er hadisle Sirâcî (öl. 856-7/1453), Habîbullâh (yzl. 918/1512), Mevlânâ Cemâl (öl. 933/1526)¹, Sehmî (öl. 1055/1645), Seyyid

¹ Bülent Akot bu kırk hadisi İdris-i Bitlisî'ye atfetmiştir. Bk. (Akot 2013).

Vehbî (öl. 1149/1736), Hanîf (öl. 1189/1775) ve Nüzhet Ömer (öl. 1192/1778) takip etmektedir. Yine Lutfi'nin, Molla Câmî'nin kıtalar hâlindeki manzum çihl hadisini aynı şekilde Türkçeye tercüme eden Nevâyî, Fuzûlî, Rihletî (öl. 1003/1595-1012/1604 arası), Nâbî, Müfid, Münif (öl. 1156/1743), Seyyid İbrahim (öl. 1196/1782), Zühdi (öl. 1914) ve Lâ-edrî olmak üzere 9 şairle de 4'er hadisi ortakdır. Merdümî (öl. 971/1563), Şeyhî (öl. ?) ve Muhyî'nin (öl. ?) 3; Usûlî (öl. 945/1538)², Yenipazarlı Vâlî (öl. 1007/1598-9) ve Gelibolulu Âlî'nin (öl. 1008/1600) 2; Fevrî (öl. 978/1571), Hilâlî (öl. 16. asır sonları) ve Şâhî'nin ise 1 hadisinin Lutfi'yle aynı olduğu görülmüştür.

Söz konusu bu kırk hadis mecmualarında (Lutfi'ninki de dâhil) en çok tekrarlanan hadisler erken kalkıp rızık aramak, söz vermek, başkalarının ayıplarıyla uğraşmamak, temiz olmak, insanları iyiliğe davet etmek, ilim öğrenmek ve alçakgönüllü olmak konusundaki "Sabah uykusu rızka mânidir." (15 kez), "Söz vermek, borçlanmak demektir." (15 kez), "Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!" (14 kez), "Temizliğe devam et ki rızkın genişlesin." (13 kez), "İyiliğe yol gösteren, onu yapan gibidir." (10 kez), "Beşikten mezara kadar ilim öğrenmeye çalışınız." (7 kez) ve "Allah alçak gönüllüyü yüceltir, büyüklene ise alçaltır." (5 kez) hadisleridir.

Bunlardan "Sabah uykusu rızka mânidir.", "Söz vermek, borçlanmak demektir." ve "Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!" anlamlarındaki hadislerin Câmî'den hareketle Fuzûlî ve Nâbî tarafından yapılan manzum tercümeleri, Lutfi'nin tercümesiyle birlikte aşağıda verilmiştir. Lutfi'nin kırk hadisi manzum olarak tercümede başarılı olup olmadığını da gösterebilecek bu mukayesede vezin Molla Câmî'nin çihl hadisinde olduğu gibi ortakdır, yani "fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün" dür:

الصُّبْحَةُ تَمْنَعُ الرِّزْقَ

(Sabah uykusu rızka mânidir.)

Subhdur fâtih-i hızâne-i rızk

Tâlib-i h'âb-ı subhdur mezmûm

² Usûlî'nin eserinde 69 hadis vardır ancak 40 sayısının bu tür eserler için bir alem olduğu düşüncesiyle karşılaştırmaya bu eser de dâhil edilmiştir.

Subh vaktinde h^vâba râgıb olan
 Vüs'at-ı rızktan olur mahrûm (Fuzûlî) (Sevgi 2000: 76)

Kesb-i erzâk için seher-hîzât
 Başka bir ni'met-i İlâhîdür
 Mâni'-i kesb-i ni'met-i dâreyn
 Lezzet-i h^vâb-ı subh-gâhîdür (Nâbî) (Sevgi 2000: 77)

Seheri gaflet eyleyüp uyuma
 Seher uyhusı rızkı men' eyler
 Seheri h^vâbda olan 'acabâ
 Tañiri'dan rızkı isteyüp n'eyler (Lutfî, 12. hadis)

أَلْعِدَّةُ دَيْنٌ
 (Söz vermek, borçlanmak demektir.)

Ger dilerseñ tarîk-i ehl-i vefâ
 Pîşe it va'deye vefâ kılmak
 Karzdur va'de itdügüñ nesne
 Farzdur karzuñ edâ kılmak (Fuzûlî) (Sevgi 2000: 55)

İtdügüñ va'deye vefâ eyle
 Ki vefâ ahsen-i hasâ'ıldür
 Zimmet-i sıdka deyndür va'de
 Hulf-ı va'd akbah-ı rezâ'ıldür (Nâbî) (Sevgi 2000: 56)

Va'de itseñ unutma iy mü'min
 Borçdur saña ol edâ eyle
 'Ahdîñe eyleme hilâf sakın
 Kavliñe sâdik ol vefâ eyle (Lutfî, 26. hadis)

طُوبَى لِمَنْ سَعَلَ عَيْبَهُ عَنْ غُيُوبِ النَّاسِ
 (Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!)

Ey hoş ol kim hemîşe feyz-i hred
 Kıla ıslâh-ı nefse mâyil anı
 Kendü 'aybına iştigâl itmek
 Gayr 'aybından ide gâfil anı (Fuzûlî) (Sevgi 2000: 103)

*Devlet anuñ ki bezm-i 'âlemde
Eyleyüp kendi hâline dikkat
Kendi 'aybın tecessüs eylemeden
Bulmaya gayra bakmağa fırsat (Nâbî) (Sevgi 2000: 104)*

*Eylik ol kişiye ki ol dâyim
Kendünüñ 'aybına ola meşgûl
İllerüñ 'aybını olup 'âyib
Görmeye kendü 'aybını ma'kûl (Lutfî, 38. hadis)*

Eserin son bölümü “Der-Hâtime ve Du’â” başlığını taşımaktadır. 12 beyitlik mesnevi şeklinde yazılmış bu bölümde şair eserini Allah’ın yardımıyla bitirdiğini söyler ve şükreder. Kudreti yettiğince eseri nazmettiğini ve ulemanın yolunda gittiğini ifade eder. Eğer bir hata ettiyse Allah’ın bunu affetmesini diler. Şairin niyeti hüner göstermek değil Hz. Muhammed’in bu eseri okuyanlara şefaet etmesi, nazmına sebep olanların isteklerine ulaşmalarıdır. Son beyitlerde şair aczini dile getirir, Hz. Muhammed’in sevgisi hakkına bu nazımın kabulü için dua eder. “Tamamlamayı nasip eden Allah'a hamd olsun. Onun peygamberine, âline ve ashabına salat ü selam olsun. Allah onlardan razı olsun.” diyerek duasını ve eserini tamamlar.

Sonuç

16. asır şairlerinden Lutfî'nin manzum kırk hadis tercümesini konu alan bu çalışma neticesinde şunlar söylenebilir:

1. Klasik Türk edebiyatı sahasında yaygın bir kırk hadis geleneği vardır. Abdülkadir Karahan'ın 1991 yılında kırk hadisler üzerine yaptığı geniş çalışmasında Türkçe kaleme alınmış, sahibi belli olan ya da olmayan kırk hadislerin sayısının 120'ye yaklaştığı ifade edilmiştir. Ancak son zamanlarda yeni bulunan kırk hadislerle bu sayının arttığı ve daha da artacağı rahatlıkla söylenebilir. Lutfî'nin eseri yeni keşfedilen kırk hadislerden biri olmuştur.

2. Manzum kırk hadisın mütercimi Lutfî'nin kimliği belli değildir. Ancak onun, eserini sunduğu Yemen Fatihî Sinan Paşa'nın yaşadığı dönemden hareketle 16. asırda yaşamış şairlerden biri olduğunu kesindir.

Bu asırda yaşamış olan Lutfî-i Acem veya Lutfî-i Kâdî eserin sahibi olabilir.

3. Lutfî'nin eseri bir mukaddime (47 beyit), kırk hadisin nazmen tercümesi (40 kıta) ve hatime (12 beyit) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Eser besmele, hamdele, salvele, sebab-i telif, ana kısım ve hatime şeklindeki yapısıyla tam bir klasik eser görünümündedir. Seçilen hadisler birkaçı dışında her ne kadar farklı olsa da eseri, gerek kıtalar hâlinde yapılan tercümesi gerekse vezni bakımından Molla Câmi ekolünün 16. asırdaki örneklerinden biri olarak kabul etmek gerekir.

4. Eserde yer alan hadislere bakıldığında bunların farklı kırk hadis mecmualarında yer alan hadislerle ortak olduğu görülmüştür. Molla Câmi'den aynı şekilde yapılan tercümele dikkate alınmazsa şairlerin, daha önceden tertip edilen türe ait diğer örnekleri gördükleri ve bunlar arasından kendilerine göre bir seçme yaptıkları veya belli oranda aynı kaynağı kullandıkları söylenebilir. Seçilen hadislerin çoğunlukla kısa hadisler olduğu da dikkati çekmektedir. Ortak hadislerin farklı şairler tarafından yapılan tercümele, mukayese yapmayı ve şairlerin bu konudaki başarılarını da görmeyi mümkün kılmaktadır.

5. Lutfî'nin vezni kullanmada bir sıkıntıya düşmediği görülür. Şair tercümede genel itibarıyla başarılıdır. Örnekleri verilen Fuzûlî ve Nâbî tercümelelerine bakıldığında Lutfî'nin dilinin daha sade olduğu fark edilir.

METİN

Bi'smi'llâhî'r-raḥmâni'r-raḥîm [1b]

Der-Taḥmîd-i Ḥazret-i Ḥakk ve Şükr-i Feyyâz-ı Muṭlak

Celle Celâluhu ve 'Amme Nevâluhu

(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

- 1 Evvelâ vâcib oldı ḥamd-i Ḥudâ
İdelim vâcibü'l-vücûda şenâ
- 2 Söz ki bî-ḥamd ola olur ebter
Zerreden ḥor u ḥâkden kemter
- 3 Şükr ü minnet aña hezâr hezâr
Cümle eşyâyı itdi yokdan var

4 Gerçi geldi vücūda bunca ‘adem
Cümle ma’dūm ola ola bir dem

5 نَيْسَتْ دَرْ عَالَمِ وُجُودِ سِوَاهُ
نَيْسَتْ جُزْ دَرْ گَهَشِ مَلَادُ وِ بِنَادُ

Der-Na‘t-ı Seyyidi'l-enām ‘Aleyhi's-salātü Ve's-selām

6 Şāniyen ḥazret-i ḥabīb-i Ḥudā
Aña olsun şalāt-ı lā-yuḥşā

7 Şehr-yār-ı cihāniyān oldur
Şeh-süvār-ı mücerredān oldur

8 Ser ü sālār-ı in ü ān oldur [2a]
Serv-i büstān-ı lā-mekān oldur

9 كَرْدِ نَعْلَيْنِ اَوْسَتْ تَاجِ سِيَهَرُ
دَرَّةَ نُورِ اَوْسَتْ پَرْتُو مِهَرُ

Der-Na‘t-ı Aşḥāb-ı Güzīn ve Evlād u Āl u Ensāb-ı Seyyidi'l-mürselīn Rıdḫvānu'llāhi ‘Aleyhim Ecma‘in

10 Şālīşen çār-yār u aşḥāba
Daḥi evlād u āl ü ensāba

11 ‘İzzet ü ḥürmet ü selām olsun
İzleri tozu tütüyām olsun

12 Dīn-i İslāma anlar oldı ‘imād
İtdiler ‘ālem içre ‘adl ile dād

13 مِهْرَ اَنْ زُمْرَةَ كُرُوهُ صَفَا
بَادُ بَاقِي دَرُونِ خَاطِرِ مَا

Der-Vaşf-ı Düstür-ı Mükerrerem Müşīr-i Mufahḥam Zü'l-Mecd ve'l-'Ulā Ḥazret-i Sinān Paşa

14 Ba‘d-ez-ān ḥazret-i kerīmü’ş-şān
Ya‘ni destür-ı pādşāh-ı cihān

5 “Dünyada ondan başka varlık yoktur. Onun kapısından başka sığınacak yer yoktur.”

9 “Onun naleyininin (terliğinin) tozu, semanın tacıdır. Güneş ışığı onun nurunun zerresidir.”

13 “O, safa zümresinin güneşidir. Zihnimizin ve gönlümüzün daimî rüzgârıdır.”

- 15 Şāhib-i tīg ü tabl u hayl u haşem
Mālik-i hātem ü livā vü qalem
- 16 Menba'ı fazl u dāniş ü iz'an
Şehr-yār-ı vilāyet-i ihsān
- 17 Gül-i gül-zār-ı zümre-i vüzerā [2b]
Ya'ni kim hāzret-i Sinān Paşa
- 18 Her ne yirde ki hākim oldı özi
Gürg-i hūn ile yürür oldı kuzı
- 19 Unuduldı şadā-yı Nüşirevān
'Adl ü dādı olalı hālka revān
- 20 Özidür şimdi 'āleme Hātem
Kefidür keffe-i seḫā vü kerem
- 21 Yed-i in'amına göre yediyem
Didiler bir hākīr kaṭreçeyem
- 22 Yoḫdur erlikde ḫod aña sānī
Bir dil-āver anuñ gibi ḫanı
- 23 Baḫışı Ḳahramān özi Rüstem
Revişi Ḥamzaveş dil-āver hem
- 24 Kılıcı kāsım u cemāli bedī'
Şīr-i Yezdān gibi mehīb ü şecī'
- 25 Ḳaç başı var cihānda a'dānuñ
Kılıcına baş egmeye anuñ
- 26 Yemen iḳlīmini alan oldur
Ol diyāra kılıç şalan oldur
- 27 Şol kadar itdi anda ḫarb u ḳıtāl
İtmedi anı Sām u Rüstem-i Zāl
- 28 Hālḫ olalı cihān zemīn ü zamān [3a]
Daḫi ecsām-ı hālka rūḫ-ı revān
- 29 'Arşa-i rezme ser çeküp sancaḫ
Açalı leşker-i zafer bayraḫ
- 30 Şeş-per-i ser-girān düzüp şaflar
Başlar üzre yer ideli miḡfer
- 31 Nizeler ta'n uralı ḫalkāna
Ġāziler at şalalı meydāna

- 32 Tırler kendin ortaya atalı
Cebeler aña sîneler tütalı
- 33 Kılıcuñ keskin olalı adı
Urulaldan neberde bünyâdı
- 34 Olmadı hîç anuñ gibi bir ceng
Olmaya âhir ola devr-i dü-reng
- 35 Hâşılı ol vezîr-i nîk-ıhşâl
Hüs-n-i ahlâk ile sûtüde-fi'âl
- 36 Her hünerde kemâl ile ma'rûf
'İlm ü fazl u maqâl ile mevşûf
- 37 Hâfız-ı nazm-ı mu'ciz-i Bârî
Hâtırında nebînüñ aḥbârı
- 38 Nazma ṭab'-ı selîsi hem mâyil
Şâhid-i şî'ri şayd ider ḥâşıl
- 39 Gördüm ol şâhib-i 'aṭâ vü kerem [3b]
Ḥazḫ ider ḥoş maqâleden her dem
- 40 Hâtırım istedi o demde hemîn
Nazm idem kırk 'aded ḥadîs-i güzîn
- 41 Vârid oldı ḥadîs-i peygâm-ber
Virdi andan muḥaddîşin ḥaber
- 42 Hıfz idüp şol ki kırk ḥadîs-i şerîf
İtse naql ümmet üzre anı laṭîf
- 43 Fuḫahâyıla ḥaşr ide Allâh
'Ulemâdan kıla anı ol şâh
- 44 Ola anuñ şefî'i rûz-ı cezâ
Ḥâtemü'l-enbiyâ ḥabîb-i Ḥudâ
مَنْ حَفِظَ عَلَيَّ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنْ أَمْرِ دِينِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَيْمًا عَالِمًا*
- 45 Çün bu ḫavl-i laṭîfi gûş itdüm
Luṭfiyâ cûş idüp ḥurûş itdüm

* "Ümmetim için din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni, Allah kıyamet günü fakih ve âlim olarak diriltir." (ez-Zehabî 1963: I/204).

- 46 Kıldum ol dem tevekkül-i Bârî
 Taleb itdüm resûlden yârî
- 47 İbtidâ eyleyüp be-nâm-ı İlâh
 Didüm ol demde fazl-ı bi'smi'llâh
 [1]
- 48 [4a] مَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْتَكَمَ مَعَ اللَّهِ فَلْيَقْرَأِ الْقُرْآنَ
 Kim ki Tañrı ile diler kelimât
 Oğusun dâyimâ kelâmu'llâh
 Söyleşir Hâk ile anı oğıyan
 Nuṭṭ-ı peygâm-ber oldı aña güvâh
 [2]
- 49 مَنْ خَافَ اللَّهَ خَوَّفَ اللَّهُ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ
 Kim ki korğarsa Hâk Te'âlâ'dan
 Korğar andan cemî'-i maḥlûkât
 Korğmaya ol ki Tañrı hışmından
 Korğudur anı sāye-i zerrât
 [3]
- 50 مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً لَمْ يَبْقَ مِنْ ذُنُوبِهِ ذَرَّةٌ
 Buyurur ol ḥabîb-i ḥazret-i Hâk
 Kim baña bir kere vire şalavât
 Zerre deñlü günâhı qalmaz anuñ
 Virür aña Hudâ nice ḥasenât
 [4]
- 51 لَا تَسُبُّوا السُّلْطَانَ فَإِنَّهُ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ
 Şâh-ı İslâma söğme eyle ḥazer
 Kim odur yir yüzinde sāye-i Hâk
 Kâdir olduqca eyle aña du'â
 Mü'min olana ol durur elyağ

48 "Allah'la konuşmak isteyen Kur'an okusun." (Hindî 1989: I/323).

49 "Kim Allah'tan korkarsa, Allah her şeyi ondan korkutur." (Kuzâî 2005: 199).

50 "Bana bir kere salavat getiren kimsenin günahından zerre bir şey kalmaz." (Aclûnî 1421/2000: II/304).

51 "Sultana sövmeyiniz, çünkü o yeryüzünde Allah'ın gölgesidir." (Aclûnî 1421/2000: II/439).

[5]

- 52 [4b] إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِمَامٌ عَادِلٌ
 Ümmetüñ sevgülüsü rüz-ı cezā
 Bil muhaqqak ki şāh-ı ‘ādildür
 ‘Adl ü dād eyle kim kıala bāqī
 Zülme sa’y eyleme ki zāyildür

[6]

- 53 أَلْعِلْمُ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ
 ‘İlm farz oldı her Müsilmāna
 Gerek er olsun ol gerek ‘avret
 Farz u vācib budur edā ideler
 Tā ki hāliş ola ‘ubūdiyyet

[7]

- 54 أَطْلُبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمُهْدِ إِلَى اللَّحْدِ
 Mehdden laħde dek dürüş ‘ilme
 Taleb it ‘ilmi virmek Allāh'uañ
 İki ‘ālemde ‘izz ise maqşūd
 ‘İlme şarf eyle māl ile cāhuñ

[8]

- 55 إِنَّ قَلِيلَ الْعَمَلِ مَعَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ وَ كَثِيرَ الْعَمَلِ مَعَ الْجَهْلِ قَلِيلٌ
 Bil muhaqqak bunu ki az ‘amel
 Çok olur ‘ilm ile ‘amel ide gör
 Çok ‘amel cehl ile olur çirkin [5a]
 ‘Ulemā gitdügi yola gide gör

[9]

- 56 مَنْ أَكْرَمَ عَيْنًا لِغِنَاهِ ذَهَبَ ثُلُثَا دِينِهِ
 Şol ki mālī için ğanī olana

52 “Kıyamet gününde Allah'ın en sevdiği insanlar adaletli önderlerdir.” (Kuzâî 2005:28).

53 “İlim (talep etmek) her Müslüman erkek ve kadına farzdır.” (Kuzâî 2005: 112).

54 “Beşikten mezara kadar ilim öğrenmeye çalışınız.” (Yılmaz 2013: 654).

55 “Bilgiyle yapılan az amel aslında çoktur. Cehaletle yapılan çok amel aslında azdır.” (Kuzâî 2005: 42).

56 “Bir zengine zenginliğinden ötürü ikram edenin dininin üçte biri gider.” (Aclûnî 1421/2000: II/284).

Kılsa ikrâm u eylese ta'zîm
Sülüşânına dininüñ anuñ
Naqş irişür budur kelâm-ı selîm

[10]

- 57 أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ
Rûz-ı âhîrde evvelâ şorılan
Kul olandan namâz dur anı bil
Hazer it vaqtini geçürme anuñ
Âb-destüñ alup namâzuñ kıl

[11]

- 58 الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ
Her sene vir zekâtı iy h'âce
Bil ki İslâma köpri oldı zekât
Farz olan itmez ise anı edâ
Süd-mend olmaz aña şavm u şalât

[12]

- 59 الضُّبْحَةُ تَمَنُّعُ الرِّزْقِ
Seheri gaflet eyleyüp uyuma [5b]
Seher uyhusı rızkı men'eyler
Seheri h'âbda olan 'acabâ
Tañrı'dan rızkı isteyüp n'eyler

[13]

- 60 دُمْ عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسِّعُ عَلَيْكَ الرِّزْقُ
Pâklik üzre ol yüri dâyim
Pâklik rızkuña virir vüs'at
Tayyib ü tãhir olmayan kişinüñ
Gelür elbette rızkına kılet

57 "Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey namazdır." (Gümüşhanevi 2010: I/481-82).

58 "Zekât İslamın köprüsüdür." (Kuzâî 2005: 101).

59 "Sabah uykusu rızka mânidir." (Kuzâî 2005: 107).

60 "Temizliğe devam et ki rızkın genişlesin." (Hindî 1989: XV/458).

[14]

61 زَادًا وَرَاحِلَةً تُبَلِّغُهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ وَلَمْ يَحْجْ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا
مَنْ مَلَّكَ

Kim ki hacc itmege olup kâdir
Ka'be'[y]i varup eylemezse řavâf
Öldügi demde ol Yahūdî ola
Yâhu Naşrâni yok bu sözde hılâf

[15]

62 إِنَّ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ بَدَلُ السَّلَامِ وَحُسْنُ الْكَلَامِ
Halka bezl-i selâm ile eyü söz
Mücib-i mağfiret dürür taḥkîk
Her Müsilmâna vir selâmı hem al
Eyü söz söyle ol eyüye refîk

[16]

63 [6a] مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ
Bil ki ehl-i tevâzu' olsa kişi
Ḥaḥḥ anuñ qadrini kıılır a'lâ
Şol ki ululanup büyüklense
İder alçaqdan alçaq anı Ḥudâ

[17]

64 حُسْنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ
Ḥulqı gökcek olan kişiye zihî
Nişf-ı dîn oldı çün eyü sîret
Sîreti hûb olmayan mü'min
Oldı güyâ ki bir qurı şüret

61 "Kim kendisini Beytullah'a ulaştıracak kadar azık ve bineğe sahip olduğu hâlde haccetmemişse onun Yahudi veya Hristiyan olarak ölmesi arasında fark yoktur." (Canan [trz]: V/297).

62 "Selâmı yaymak ve güzel söz söylemek affedilmeyi icap ettiren davranışlardandır." (Kuzâi 2005: 49).

63 "Allah alçaq gönüllüyü yüceltir, büyükleneği ise alçaltır." (Kuzâi 2005: 197).

64 "Güzel ahlak dinin yarısıdır." (Gümüşhanevi 2010: I/555).

[18]

- 65 لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ
Cennete girmez ol kişi ki anuñ
Ola albinde kibr zerre adar
albüñi meskenetle şaf eyle
Kibr ile virme h atruña keder

[19]

- 66 تَزُكُّ كَلِمَةً مِنَ الْغَيْبَةِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَلْفِ رُكْعَةٍ صَلَوَةٍ
V z gelmek mes v den bir s z
Ehl-i g ybetle olmayup hem-r z
H zret-i H k atında sevg lidir [6b]
ılmadansa hez r b r nam z

[20]

- 67 سُوءُ الْخُلُقِ يُفْسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخُلُقُ الْعَسَلَ
'Ameli h y-yı bed bozar h zer it
Nitekim sirke telh ider balı
H sn-i ahl k ile 'amel eyle
Bozma bed h şlet ile a'm li

[21]

- 68 الْحَسَدُ لِيَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْخَطَبَ
H sen tı h sed yer iy m 'min
Oduñu nie yer ise  teş
Kimsen ñ h line h sed itme
Dir iseñ Tafırı h l ñi ide hoş

65 "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez." (Nevev  [trz]: 393).

66 "Azıcık bir g ybeti bile terk etmek, bin rek t namaz kılmaktan Allah'a daha sevimlidir." (Meclis  [trz]: 75/261).

67 "K t  ahlak, sirkenin balı bozup ifsat ettiği gibi ameli ifsat eder." (G m şhanevi 2010: II/879).

68 "Ateşin odunu yakıp yok ettiği gibi, haset iyiliklerin sevabını yok eder." (Kuz i 2005: 30).

[22]

- 69 مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَىٰ إِتْفَادِهِ مَلَآهُ اللهُ قَلْبُهُ أَفْنًا وَ إِيْمَانًا
 Ğazab u hışma şol ki ķādir iken
 İtmeyüp hışmı yudsa ĥiddetini
 Țoldura ķalbine anuñ Allāh
 Nūr-ı imān ile emānetini

[23]

- 70 مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ إِسْتَوْجِبَ ثَوَابَ الشَّهِيدِ
 İki ehl-i nizā'ın ortasını [7a]
 Kim ki řulĥ eylese girüp ĥayra
 Vācib olur aña řevāb-ı řehīd
 Țoķınur nef'i kendüye ĝayra

[24]

- 71 أَلْدَالُ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلُهُ
 Kim ki ĥayra delālet itse seni
 İřleyen ĥayrı ol durur ĝūyā
 Dāyimā ĥayr iře delālet ķıl
 Eyleme şer kelāmını iřĝā

[25]

- 72 مَنْ قَضَىٰ لِأَخِيهِ حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا قَضَىٰ اللهُ تَعَالَىٰ لَهُ سَبْعِينَ حَاجَةً مِنْ
 حَوَائِجِ الْآخِرَةِ
 Kim ki bir ķardeři Müsilmanuñ
 Bitürür ĥācetini dünyāda
 Ĥazret-i Ĥaķ anuñ da yetmiş kez
 Bitürür ĥācetini 'uķbāda

69 "Karřılıĝını vermeye ĝücü yettiĝi hālde öfkesini yutan kimsenin kalbini Allah emniyet ve imanla doldurur." (Kuzâi 2005: 213).

70 "İki kişi yi barıştıran şehit sevabını hak eder." (Yılmaz 2013: 502).

71 "İyiliĝe yol gösteren, onu yapan gibidir." (Kuzâi 2005: 95).

72 "Kim bir Müslüman ķardeřinin dünyada ihtiyaçını karşılırsa Allah da ahirette onun yetmiş ihtiyaçını karşılar." (Gümüşhanevi 2010: II/1253)

[26]

- 73 أَلْعِدَّةُ دَيْنٌ
 Va'de itseñ unutmıya mü'min
 Borçdur saña ol edâ eyle
 'Ahdiñe eyleme hilâf şaķın
 Kavlîñe şâdıķ ol vefâ eyle

[27]

- 74 أَلْسَجِيُّ فِي جَوَارِ اللَّهِ وَ أَنَا زَفِيفُهُ [7b]
 Tañrı ķonşulıǵındadır cömerd
 Didi aña nebî benem yoldaş
 Bezl kıl Hâķ yolına mâ-meleki
 Bil ki şıǵmaz bu yolda 'aql-ı ma'âş

[28]

- 75 الصَّدَقَةُ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ
 Ref' ider hışm-ı Hâlik'i şadaķa
 Müstahakķa tařadduķ eyle müdâm
 Şadaķayla belâyı redd eyle
 Bu durur ķavl-i pâķ-i Hayrû'l-enâm

[29]

- 76 لَا تَزِدُّوا السَّائِلَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ
 Sâ'ili eyleme ķapuñdan red
 Nişf-ı hırmaca olsa vir aña
 Külli olmazsa cüz'i olsun vir
 Kılacak virdiǵiñ dürür saña

[30]

- 77 دُعَاءُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ كَدُعَاءِ النَّبِيِّ لِأُمَّتِهِ
 Kāvmine da'vet-i nebî gibidür
 Atanıñ oǵlına du'âsı hemân
 Bed-du'âsından atanıñ ananıñ [8a]
 Hazer it itme anlara 'iřyân

73 "Söz vermek, borçlanmak demektir." (Kuzâî 2005: 118).

74 "Cömert Allah'a yakındır, ben onun arkadaşıyım." (Yılmaz 2013: 603-4).

75 "Sadaka Rabb'in öfkesini söndürür." (Canan 1990: X/25).

76 "Dilenen kişiyi, yarım hurma ile de olsa, boş çevirme." (Kuzâî 2005: 135).

77 "Babanın çocuǵuna duası, peygamberin ümmetine duası gibidir." (Aclûnî 1421/2000: I/459).

[31]

- 78 اِتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا
 Bed-du‘āsını alma mazlūmuñ
 Kāfir ise de andan eyle hāzer
 Şanma mazlūmuñ āhı yerde alur
 oınur saña şanki tīr-i ader

[32]

- 79 مَنْ كَانَ لَهُ وَجْهَانِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ
 Ol ki dūnyāda iki yūzlū ola
 İki ‘ālemde bulmaya rāhat
 Ola maḥşerde oddan iki dili
 Bileler ‘illetin amu ümmet

[33]

- 80 لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامٌ
 Birbirinden bu ḥalka söz ile den
 Cennete dāḥil olmaz eyle hāzer
 İrtikāb itme zemmi vū nemmi
 Cennete girmek ister iseñ eger

[34]

- 81 رَاحَةُ الْإِنْسَانِ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ
 Ademūñ bil ḥuzūrı iy mü’mīn [8b]
 Dilini şaqlamaḥda oldu hemīn
 Bulduḡuñ sözi söyleme hāzer it
 Dil belāsından eyle cānı emīn

[35]

- 82 مَنْ كَثُرَ مِرَاحُهُ ذَهَبَ وَقَارُهُ
 Şol kişi kim laṭīfesi ok ola
 Az olur ‘ırzı almaz anda vaār
 Şıma nāmūsıñı laṭīfe ile
 Ğayreti olana gerekdür ‘ār

78 “Mazlumun bedduasından kaçın, kâfir bile olsa.” (Canan 1989: VI/525).

79 “Kimin dünyada iki yüzü varsa, kıyamet günü ateşten iki dili olacaktır.” (Canan 1988: VII/313).

80 “Kovuculuk eden cennete giremez.” (Nevevî [trz]: 801).

81 “İnsanın rahatı dilini korumadadır.” (Yılmaz 2013: 581)

82 “Çok mizah yapanın vakarı gider.” (Gümüştanevi 2010: II/1258).

[36y]

- 83 حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ
Her günāhuñ ulusu iy mü'min
Ḥubb-ı dünyādur aña buğz eyle
Mā-sivā sevgüsün çıkar dilden
Dili ḥubb-ı Ḥudā'yıla toyla

[37]

- 84 لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَمْ يَأْمَنْ جَارَهُ بِوَأَيْتِهِ
Şol kişi cennete duḥūl itmez
Ḳoñşısı andan olmasa ḥoşnūd
Ḳoñşı ḥaḳḳın ri'āyet eyleyi gör
Olma bāğ-ı cināndan merdūd

[38]

- 85 [9a] طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ غَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ
Eylik ol kişiye ki ol dāyım
Kendünün 'aybına ola meşğūl
İllerün 'aybını olup 'āyib
Görmeye kendü 'aybını ma'ḳūl

[39]

- 86 مَنْ تَصَبَّرَ عَلَى مُصِيبَةٍ يُعَوِّضُ اللَّهُ
Ol ki eyler muşibete şabrı
'İvażın virür aña ḥazret-i Ḥaḳ
Şol ki şabr itmeyüp ider şekvā
'İvaża olmaz ol kişi elyaḳ

[40]

- 87 يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ
Her ne hāl üzre fevt olursa kişi
Yene anuñla ḥaşr ider Allāh
'Amel-i şāliḥe dūriş dāyım
Çün 'amel saña olısar hem-rāh

83 "Dünya sevgisi her çeşit hatalı davranışın başıdır." (Canan 1988: VI/242).

84 "Komşusu, zararlarından emin olmayan kimse cennete giremez." (Canan 1990: X/208).

85 "Başkalarının ayıbını bırakıp kendi ayıbı ile uğraşana ne mutlu!" (Kuzâi 2005: 112).

86 "Kim bir musibete sabrederse Allah ona karşılığını verir." (Kuzâi 2012: 36).

87 "Her bir kul, hangi hâl üzere vefat ettiyse, o hâl üzere diriltilir." (Müslim 1970: VIII/401-02).

Der-Ḥātime ve Du‘ā

- 88 Ḥamdü li'llāh bu nazm-ı ḥüb-nizām
Buldı 'avn-i Ḥudā'yıla itmām
- 89 Kudretüm yitdügince nazm itdüm [9b]
'Ulemā gitdügi yola gitdüm
- 90 Sehv ile şadır oldı ise ḥaḫā
Umarın 'afv ide ḥabīb-i Ḥudā
- 91 Ğarazum şanma ola 'arż-ı hüner
Ṭalebüm bu ki ḥazret-i server
- 92 Okıyana bu nazmı şefkat ide
Rüz-ı ḥaşr olıcaḫ şefā'at ide
- 93 Daḫi nazma kim oldı ise sebeb
Vire maḫşūdın aña ḥazret-i Rab
- 94 Yā İlāhī be-ḥaḫḫ-ı ḥubb-ı resül
Eyle bu nazmumu benüm maḫbül
- 95 Luḫfi-i 'āciz ü günehkāram
Ma'şiyet derdi ile bī-māram
- 96 'Aczüme kudretüñ 'aḫā eyle
Derdüme raḫmetüñ devā eyle
- 97 Ḥaşr kıl ümmet-i Muḫammed ile
Rüşen it ḫalbi nūr-ı Aḫmed ile
- 98 Cümlemüz it ḥabībüñ ile refiḫ
Bize göster cemālüñi taḫḫiḫ
- 99 Kim ki bu da'vete deye āmīn
Ḥaḫḫ anı her belādan ide emīn

الْحَمْدُ لِلَّهِ إِتْمَامُهُ وَالصَّلَاةُ عَلَى نَبِيِّهِ وَآلِهِ وَأَصْحَابِهِ رِذْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ

* "Tamamlamayı nasip eden Allah'a hamd olsun. Onun peygamberine, âline ve ashabına salat ü selam olsun. Allah onlardan razı olsun."

Kaynakça

- ACLÛNÎ, İsmail bin Muhammed (1421/2000), *Keşfü'l-Hafâ*, Cilt 1-2, Şam.
- AHMED ZİYAÜDDİN GÜMÜŞHANEVÎ (2010), *Ramuzu'l-Ehadis, Hadis Ansiklopedisi*, Cilt 1-2, İstanbul: Pamuk Yayıncılık.
- AKOT, Bülent (2013), "Mevlânâ İdris-i Bitlisî ve Manzum Kırk Hadis Tercümesi: Hadîs-i Çihil", *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, s. 71-84.
- AKSOY, Hasan (1991), *Mustafa Âlî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümeleri (İnceleme-Metin)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- _____ (1997), "Fevrî'nin Manzûm Kırk Hadis Tercümesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 13-15, s. 121-130.
- AKSU, Cemal (2004), "Hanîf'in Manzûm Kırk Hadis Tercümesi Şerhi", *İlmî Araştırmalar*, Sayı 17, s. 17-34.
- AVCI, İsmail (2007), *Hazîni'nin Manzum Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- BAYAK, Cemal (2015), "Sehmî ve Manzûm Hadîs-i Erba'in Tercümesi", *Turkish Studies*, Cilt 10, Sayı 8, s. 597-622.
- CANAN, İbrahim (trz.), *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Cilt 5, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (1988), *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Cilt 6, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (1989), *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Cilt 7, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (1990), *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Cilt 10, Ankara: Akçağ Yayınları.
- CEYHAN, Âdem (2003), "Usûlî'nin Hadis ve Vecize Tercümeleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Dergisi*, Cilt 30, s. 147-188.
- _____ (2008), "Azmi'nin Kırk Hadis Tercümesi", *Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın Anısına Uluslararası Divan Edebiyatı Sempozyumu*, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yay., s. 131-156.
- _____ (2015), "Şirvanlı Hatiboğlu Habîbullâh'ın Kırk Hadis Tercümesi", *Erdem, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 69, s. 53-72.

- CİHAN, Sadık (1991), "Nüzhet Ömer Efendi ve Hadis-i Erba'ın Tercümesi", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 5, s. 35-67.
- _____ (1997), "Şeyhî ve Hadis-i Erba'ın Tercümesi", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 9, s. 5-27.
- ÇOLAK, Ahmet (2015), "Seyyid Vehbî'nin Manzum Hadis-i Erba'ın Tercümesi", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, s. 616-633.
- EBU'L-HÜSEYİN MÜSLİM, İbnu'l-Huccâc el-Kuşeyrî en-Niysâbü'rî (1970), *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, Cilt 8, trc. Mehmed Sofuoğlu, İstanbul: İrfan Yayınları.
- ez-ZEHEBÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman (1963), *Mizânü'l-İtidâl fî nakdi'r-ricâl*, Cilt 1, Beyrut.
- GIYNAŞ, Kamil Ali (2012), "Hilâlî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi", *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı 1, s. 1133-1157.
- HİNDÎ, Alâeddin Ali b. Hüsameddin (1989), *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni Akvâli ve'l-Efâl*, (Cilt 1-2, 15-16), Beyrut.
- İPŞİRLİ, Mehmet (2003), "Lutfi Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 27, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 234-6.
- KANDEMİR, M. Yaşar (2002), "Kırk Hadis", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 25, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 467-70.
- KARAHAN, Abdülkadir (1991), *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.
- _____ (2002), "Kırk Hadis" (Türk Edebiyatı), *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 470-3.
- KÖKSAL, M. Fatih (2007), "Yenipazarlı Vâlî'nin Manzum İlk Kırk Hadis Tercümesi", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, Prof. Dr. Abdülkerim Abdülkadiroğlu Armağanı, s. 237-251.
- _____ (2012), *Edirneli Nazmî, Mecma'u'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10721,edirneli-nazmi-mecmaun-nezairpdf.pdf?0>, (15.01.2016).
- KUZÂÎ (2005), *Müsned-i Şihâb*, çev. Ali Akar, Konya: Armağan Kitaplar.
- _____ (2012), *Şihâbu'l-Ahbâr*, haz. İhramcîzâde Hacı İsmail Hakkı Altuntaş.

- LUTFÎ (16. asır), *Manzum Kırk Hadis Tercümesi*, Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 8851/1.
- MECLİSÎ MUHAMMED BÂKİR (trz), *Biharu'l-Envar*, Cilt 75.
- MEHMED SÜREYYA (1996), *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, Cilt 3, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- NEVEVÎ (trz.), Ebu Zekeriyya Muhyiddin Yahya İbn-i Şeref, *Riyazü's-Salihin Tercümesi*, trc. Salih Uçan, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Mehmet (2016), "Muhyî'nin Manzum Hadîs-i Erbaîn Tercümesi", *Littera Turca, Journal of Turkish Language and Literature*, Cilt 2, Sayı 1, s. 323-341.
- POYRAZ, Yakup (2014), "Manastırlı Hasan bin Ali'nin Ehâdîs-i Erba'în Adlı Manzum Kırk Hadis Tercümesi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s. 109-135.
- SEVGİ, Ahmet (1988), "Mevlânâ Cemâl Efendi'nin Manzum Kırk Hadis Tercemesi", *İslami Edebiyat*, Sayı 3, s. 25-27.
- _____ (1993), *Merdümî, Tuhfetü'l-İslâm (Manzûm Kırk Âyet ve Kırk Hadîs Tercümesi)*, Konya.
- _____ (2000), *Molla Câmî'nin Erba'în'i ve Manzûm Türkçe Tercümeleri*, Konya.
- SOLMAZ, Süleyman (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- TUMAN, Mehmet Nail (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, Cilt 2, Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- YAVUZ, Hulûsi (2003), *Yemen'de Osmanlı İdâresi ve Rumûzî Târîhi (923-1012/1517-1604)*, Cilt 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YILDIZ, Âlim (2003), "Okçu-zâde Mehmed Şâhî ve Manzûm Kırk Hadîs Tercümesi: Ahsenü'l-Hadîs", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt XVII, s. 115-148.
- _____ (2011), "Sirâcî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1, s. 127-150.
- YILMAZ, Mehmet (2013), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul: Kesit Yayınları.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در تحفه حضرت شیخ و شکر و ایمان مطلق جا جاده و هم فاله
اول واجب اولی عهد خدا
سوز که در عهد اولی روزی
شکر و وقت اکهار طر
کریه کاری و عهد و عهد علم
نیت در عالم وجود سوره
در وقت سید انان
تاریخ حضرت حبيب خدا
شهریار جهان آباد اولی

بدانم اولی عهد و عهد
در زمان خود و کاند اکثر
جمله اشیا ای تیدی یوفون وار
جمله معدوم اولی اولی بر دم
نیت خیر در کفایت اکثر
علیه الصلو و السلام
اکه اولسون صلوة ریحی
شهریار جهان آباد اولی

سرو سا کو ران و آن اولی
کره قلیان اوست باج عهد

در وصف شیخ شریف

تالفا جرایر و اصحاب
عزت و حضرت محمد اولی
دین اسانما اولی اولی عهد
مهران در روز و وصف
در وصف شیخ شریف

بیداران حضرت کربلانی
صلح بیخ و طبل و عیار
شیخ و وصل و دانت و دغان

سروستان اولی
در روز و اوست بر عهد

دعای اولی و مال و اسباب
ایرانی توری و قیام اولی
ایرانی عالم و عهد اولی
با د باقی در روز عالم

یعنی مستور با دستان
عالم و عیان و اولی و سلم
شهریار جهان آباد اولی

مجلس شریف

سلطان پاشا